

Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості

МЕДІАПЕДАГОГІКА В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Слов'янськ - 2025

**Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості**

МЕДІАПЕДАГОГІКА В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Слов'янськ - 2025

*Друкується за ухвалою науково-методичної ради Донецького
обласного палацу дитячої та юнацької творчості
(протокол № 3 від 11.06ю 2025 р.)*

Укладач

Ліхута О. В., методист методичного відділу, керівник гуртка «Світ українського слова» Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості

Рецензент

Соколенко Т.М., завідувач методичного відділу Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості, кандидат педагогічних наук

Інформаційний гайд «Медіапедагогіка в системі позашкільної освіти» є сучасним навігатором для педагогів, які прагнуть інтегрувати медіаосвіту в діяльність закладів позашкільної освіти. Розкриваються ключові принципи медіапедагогіки, роль цифрових технологій у вихованні та розвитку дітей, а також методики створення інтерактивного і творчого освітнього середовища.

Інформаційний гайд стане незамінним помічником для педагогів та усіх, хто зацікавлений у розвитку інноваційних підходів до позашкільної освіти в епоху цифрових технологій.

ЗМІСТ

I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕДІАПЕДАГОГІКИ.....	6
1.1. Поняття та основні терміни медіапедагогіки.....	6
1.2. Мета, принципи і завдання медіапедагогіки в системі позашкільної освіти.....	9
1.3. Форми і методи медіаосвітньої роботи з дітьми в ЗПО.....	13
II. ВПЛИВ МЕДІА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	16
2.1. Психологічні та соціальні аспекти впливу медіа на дітей та підлітків.....	16
2.2. Медіаграмотність як складова критичного мислення: ігрові технології.....	19
2.3. Розвиток критичного мислення до медіаконтенту у вихованців ЗПО.....	22
III. МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА.....	26
3.1. Професійні вимоги до медіакомпетентності сучасного педагога.....	26
3.2. Інструменти для підвищення медіаграмотності педагога.....	28
3.3. Роль педагога у формуванні медіаграмотності вихованців.....	31
3.4. Використання цифрових платформ для навчання і розвитку медіанавичок.....	34
3.5. Критерії оцінювання рівня медіаграмотності педагогів та вихованців.....	37
Використані джерела.....	43

ПРЕФЕЙС

Сучасний світ стрімко трансформується під впливом цифрових технологій, які стають невід'ємною частиною нашого життя. Виховання молодого покоління в умовах цього нового інформаційного середовища вимагає від педагогів адаптації освітнього процесу, використання інноваційних методів та інструментів, а також формування в дітей критичного ставлення до медіаконтенту.

Медіа – це не лише джерело інформації, а й потужний засіб для розвитку творчості, критичного мислення та навичок командної роботи. Через медіа ми можемо виховувати відповідальність, свідомість і гідність у дітей та підлітків. Посібник також спрямований на те, щоб заохотити педагогів досліджувати та впроваджувати нові формати навчання, використовувати мультимедійні платформи для створення інтерактивних і пізнавальних завдань, а також розвивати у вихованців розуміння етичних стандартів роботи з інформацією. Наше завдання – не просто навчити дітей працювати з інформацією, а допомогти їм стати творцями, здатними висловлювати свої ідеї та впливати на світ. Медіа – це ключ до розвитку критичного мислення, командної роботи та впевненості у своїх силах.

Інформаційний гайд стане вашим помічником у створенні середовища, де діти зможуть не лише навчатися, а й розкривати свій потенціал, формуючи навички, необхідні для життя у цифровому світі. Давайте разом створювати майбутнє, де свобода самовираження й креативність – головні цінності!

I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕДІАПЕДАГОГІКИ

1.1. Поняття та основні терміни медіапедагогіки

Медіапедагогіка набуває в сучасному суспільстві величезне значення як одним з найважливіших способів пізнання навколишнього світу, який допомагає адаптувати освітній процес до цифрової епохи, формуючи навички критичного сприйняття інформації, комунікації та творчості.

Завдяки медіапедагогіці вихованці здобувають інструменти для навчання, розвитку, аналізу і створення медіаконтенту, що є важливим для сучасної соціальної інтеграції та професійного розвитку.

Розглянемо сутність поняття медіапедагогіка та основні терміни, пов'язані з цим напрямом.

Медіа (англ. Media, від лат. Medium – посередник) – засоби передавання, зберігання та відтворення інформації, призначені для її донесення крізь просторові, часові чи інші перепони.

Поняття «медіапедагогіка» іде за аналогією тлумачення поняття «педагогіка». Якщо «педагогіка» наука про навчання та виховання підростаючого покоління, то «медіапедагогіка» це педагогічна наука, яка складається з медіавиховання, медіаосвіти й медіанавчання і обслуговується відповідними технологіями.

Медіапедагогіка (англ. Media education) – це напрям в педагогічній науці, який вивчає процеси навчання і виховання за допомогою медіа та формування медіаграмотності, критичного мислення, і навичок безпечної та відповідальної поведінки у медіасередовищі. Вона розвивається на стику педагогіки, медіазнавства, інформаційних технологій та психології.

Досліджуючи використання медіапедагогіки в освітньому процесі та її вплив на підростаюче покоління, важливо враховувати, що ця концепція пов'язана з іншими термінами, які безпосередньо впливають на неї.

Ключові терміни медіапедагогіки:

➤ **Медіаграмотність** – здатність критично оцінювати медіаконтент, розуміти способи його створення, мету та вплив. Медіаграмотність включає навички аналізу, оцінки, інтерпретації та створення медіаповідомлень. Медіапедагогіка пов'язана з медіаграмотністю, оскільки сприяє навчанню вихованців аналізувати, критично мислити та ефективно використовувати медіа.

➤ **Медіаосвіта** – напрям сучасної педагогіки, який передбачає вивчення вихованцями закономірностей масової комунікації (преси, радіо, телебачення кіно, відео тощо), підготовку їх до життя в сучасному світі, опанування вмінь сприймати й осмислювати різну інформацію, особливо за допомогою технічних засобів, що уможливило ототожнення понять «медіапедагогіка» та «медіаосвіта».

➤ **Медіакомпетентність** – комплекс знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного, безпечного та етичного використання медіаресурсів. Включає критичне мислення, креативність, здатність до самостійного навчання та використання цифрових технологій.

➤ **Критичне мислення** – навичка аналізу інформації з різних джерел, оцінки її на правдивість, об'єктивність та якість. У медіапедагогіці критичне мислення є основою для усвідомленого сприйняття медіаповідомлень і зменшення впливу маніпуляцій.

➤ **Медіатекст** – будь-який зміст, який створений за допомогою засобів масової інформації: стаття, відео, зображення, аудіозапис тощо. Медіатексти є предметом аналізу для медіаграмотності.

➤ **Дезінформація та маніпуляція** – цілеспрямоване розповсюдження неправдивої чи спотвореної інформації з метою вплинути на

громадську думку або поведінку. У медіапедагогіці вивчається, як розпізнавати такі прийоми та захищатися від них.

➤ **Інформаційна безпека** – навички та знання, які допомагають захистити персональну інформацію та уникати ризиків в інтернеті, включаючи захист від шахрайства, кібербулінгу та зловживання особистими даними.

➤ **Цифрова грамотність** – розуміння, як працюють цифрові технології та як використовувати їх для створення, обміну та аналізу інформації. Цифрова грамотність включає в себе базові технічні навички та розуміння етичних аспектів цифрової поведінки.

➤ **Медіакультура** – система цінностей, знань і норм, яка розвивається у суспільстві з появою медіа. Медіакультура впливає на соціалізацію, формування світогляду та розвиток особистості.

➤ **Інтерактивні медіа** – це медіа, які дозволяють користувачам активно взаємодіяти з контентом (наприклад, соціальні мережі, блоги, мобільні додатки). Інтерактивність сприяє розвитку навичок комунікації та самовираження у вихованців.

➤ **Фейк-нюз (фальшиві новини)** – неправдиві новини, що поширюються як достовірні з метою дезінформування або маніпулювання суспільством. Важливо вміти відрізнити їх від надійної інформації.

➤ **Медіаінформаційна грамотність (MIL)** – комплексний підхід, який об'єднує медіаграмотність, інформаційну грамотність та навички використання інформаційних технологій. MIL розглядається як важливий компонент громадянської освіти.

Медіапедагогіка допомагає формувати свідомого громадянина, який здатний критично аналізувати інформацію, відповідально ставитися до медіаспоживання і самостійно створювати якісний медіаконтент.

У сучасному світі, де вихованці постійно взаємодіють з інформацією, навички медіаграмотності необхідні для захисту від

маніпуляцій, формування самостійної думки та участі в суспільному житті. Завдяки медіапедагогіці вихованці отримують інструменти для розуміння медіа та можуть використовувати ці знання для подальшого професійного і особистого розвитку.

1.2. Мета, принципи і завдання медіапедагогіки в системі позашкільної освіти

В освітньому процесі позашкілля є чимало викликів, пов'язаних з медіаосвітньою діяльністю. Особливо гострою є проблема імплементації медіаосвіти у роботу спортивних, музичних, танцювальних, декоративно-ужиткових та інших гуртків. Більшість програм, за якими вихованці навчаються улюбленій справі у позашкільному закладі, не передбачають навіть елементів медіаосвіти. Перед педагогом постає непросте завдання поєднання навчальної програми з потребами формування медіаімунітету вихованців. Тож потреба у посиленні методичного супроводу медіаосвіти у позашкіллі постійно зростає. Відповідно, медіапедагогіка в позашкільній освіті має на меті формування медіаграмотності та медіакомпетентності не тільки вихованців, а й педагогів, розвиток критичного мислення, здатності розуміти і аналізувати медіаконтент, а також навичок безпечної та етичної поведінки в інформаційному просторі. Це включає підготовку вихованців та педагогів до свідомого сприйняття та створення медіаконтенту, допомагаючи їм уникати маніпуляцій та розвивати стійкість до дезінформації.

Основні **цілі** медіапедагогіки в позашкільній освіті:

➤ **Сприяти особистісному розвитку** вихованців, формувати навички критичного мислення, емоційного інтелекту, креативності та співпраці.

➤ **Забезпечити медіаосвітні уміння**, які допоможуть вихованцям орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі та користуватися медіаресурсами для самоосвіти та розвитку.

➤ **Захистити вихованців від ризиків інформаційного простору**, навчити розпізнавати загрози кібербулінгу, маніпуляцій та інших небезпечних медіатехнік.

Принципи медіапедагогіки в системі позашкільної освіти базуються на підходах, що сприяють формуванню медіаграмотності, розвитку критичного мислення та забезпеченню безпечної взаємодії вихованців з медіа. Оскільки позашкільна освіта часто має більшу свободу у виборі методів і підходів до навчання, вона стає оптимальним середовищем для інтеграції медіапедагогіки. Розглянемо ключові принципи медіапедагогіки, які можуть успішно впроваджуватись у закладах позашкільної освіти.

Принципи медіапедагогіки в системі позашкільної освіти

1. Принцип критичності та об'єктивності. Вихованців навчають критично оцінювати отриману інформацію, ставити питання щодо її джерела, достовірності та мети. Важливо прищепити навички об'єктивного аналізу та уникнення сліпого довір'я до будь-якої інформації, розповсюдженої через медіа.

2. Принцип активного пізнання. Педагоги сприяють активному залученню вихованців до процесу медіавзаємодії, використовуючи проєктну діяльність, інтерактивні завдання та реальні медіакейси. Вихованці не лише сприймають інформацію, а й навчаються її аналізувати, переробляти та створювати новий контент.

3. Принцип інтерактивності та практичності. Важливо, щоб процес навчання був інтерактивним і включав практичне використання знань, наприклад, створення медіапроєктів, блогу, відео чи фотоконтенту. Така практика допомагає вихованцям відчувати реальний вплив медіа та зрозуміти етичні аспекти медіастворення.

4. Принцип персоналізації навчання. Педагоги враховують індивідуальні потреби та інтереси вихованців, адаптуючи навчальні матеріали і підходи до різних рівнів медіакомпетентності. Це дозволяє зробити навчання більш ефективним та мотивує вихованців до активної участі.

5. Принцип інформаційної безпеки. Медіапедагогіка повинна навчати дітей основам інформаційної безпеки: як захищати особисту інформацію, уникати кіберзагроз та розуміти основи цифрової етики. Це особливо важливо в сучасних умовах, коли діти щоденно стикаються з потенційно небезпечними ситуаціями в інтернеті.

6. Принцип етичності та відповідальності. Сприяння формуванню етичної відповідальності під час створення та поширення контенту. Вихованці вчаться усвідомлювати свої дії в інформаційному просторі та відповідати за поширення інформації та її достовірність.

Для досягнення своїх цілей, медіапедагогіка ставить перед собою комплекс завдань, які охоплюють різні аспекти навчання та розвитку вихованців.

Завдання медіапедагогіки в системі позашкільної освіти:

1. Формування базової медіаграмотності. Вихованці повинні отримати основні знання про те, що таке медіа, які види медіа існують, як вони функціонують і який вплив можуть мати на аудиторію. Це включає вивчення структури та специфіки медіатекстів, принципів побудови новин, реклами, інформаційних та розважальних програм.

2. Розвиток критичного мислення та аналітичних навичок. Одним з головних завдань медіапедагогіки є навчання вихованців критично мислити, ставити під сумнів інформацію, аналізувати джерела, оцінювати якість та достовірність отриманих даних. Це дозволяє вихованцям стати незалежними користувачами медіа та протистояти маніпуляціям.

3. Навчання медіавиробництву та творчим навичкам. Важливим завданням медіапедагогіки є розвиток у вихованців навичок створення

медіаконтенту: фотографії, відео, текстів, графіки. Це сприяє не лише їх творчому самовираженню, а й розумінню технологій, які стоять за медіапродуктами. Крім того, це допомагає побачити складність медіапроцесів і навчитися відповідально підходити до створення контенту.

4. Формування навичок безпечного використання інтернету та захисту приватності. Вихованців слід навчити основам інформаційної безпеки: як захищати персональні дані, розпізнавати загрози, уникати шахрайства та кібербулінгу. Це дозволить їм почуватися впевнено в цифровому просторі та відповідально користуватися інформаційними технологіями.

5. Формування розуміння соціального та етичного впливу медіа. Вихованці повинні усвідомлювати, що медіа можуть впливати на суспільну думку, емоційний стан, цінності та норми поведінки. Завдання медіапедагогіки полягає в тому, щоб навчити їх розуміти цей вплив, відрізняти позитивні та негативні аспекти медіа та уникати нав'язуваних стереотипів або маніпуляцій.

6. Сприяння розвитку емоційного інтелекту та емпатії. Через медіа вихованці можуть навчитися розпізнавати емоції, розуміти точки зору інших людей та виявляти емпатію. Медіапедагогіка може включати вправи, які допоможуть вихованцям аналізувати емоційні повідомлення та формувати власні емоційні реакції на медіаконтент.

7. Підтримка медіаактивності вихованців у соціальних проєктах. Заохочення вихованців брати участь у соціально значущих медіаініціативах, таких як створення контенту за напрямом гуртка, лідерство або волонтерство. Це дозволяє їм застосувати медіанавички на практиці, реалізувати свої ідеї та зробити внесок у соціальні проєкти.

8. Розвиток навичок командної роботи та комунікації. Позашкільна медіапедагогіка сприяє розвитку комунікаційних навичок, що є важливими для роботи в команді. Вихованці навчаються обговорювати

ідеї, ділитися своїми думками, сприймати критику та злагоджено працювати над створенням спільного медіапроєкту.

Позашкільна медіапедагогіка надає вихованцям можливість інтегруватися в сучасний інформаційний світ, допомагає уникати інформаційних загроз, розвиває їх самостійність і дає змогу проявляти творчість. У результаті вихованці здобувають навички, які стануть важливими для їхнього майбутнього життя, зокрема здатність до самонавчання, критичного мислення та відповідальності.

1.3. Форми і методи медіаосвітньої роботи з дітьми в ЗПО

Медіаосвіта стає невід'ємною частиною освітнього процесу, особливо в закладах позашкільної освіти, де створюється простір для творчого розвитку та формування критичного мислення. Розвиток та впровадження медіаосвіти в ЗПО спрямоване на формування у вихованців умінь та навичок критично сприймати інформацію, аналізувати її та розрізняти надійні та ненадійні джерела. Тож розглянемо ключові форми та методи, які ефективно застосовуються для медіаосвітньої роботи з вихованцями в ЗПО.

Форми медіаосвітньої роботи з вихованцями в ЗПО

Гуртки медіаосвіти. Спеціалізовані гуртки, присвячені медіаграмотності, допомагають поглиблено вивчати основи роботи з медіа різного плану. Вихованці вивчають, як створювати, аналізувати та оцінювати медійний контент, що розвиває в них критичне мислення та навички об'єктивного аналізу.

Проектна діяльність. Проєкти дають можливість вихованцям активно зануритися у світ медіа: створювати власні медіапроєкти (газети, блоги, відео, подкасти), брати участь у фестивалях або конкурсах. Проєктна діяльність сприяє розвитку творчих здібностей, командної роботи та розуміння процесу створення медіапродукту.

Тематичні інтерактивні заняття та майстер-класи. Майстер-класи дозволяють вихованцям отримати знання від професіоналів медіаіндустрії (журналістів, фотографів, блогерів),

дізнатися про тонкощі роботи з медіа та навчитися користуватися інструментами для створення контенту. Тематичні заняття можуть включати такі теми, як основи фотозйомки, основи кіно, техніки сторітелінгу, безпека в інтернеті тощо.

Дебати. Участь у дебатах допомагає вихованцям аргументовано відстоювати свою позицію, критично оцінювати інформацію та розвиває навички слухання і поваги до іншої думки. Вихованці можуть обговорювати актуальні медійні теми, аналізувати новини чи соціальні проблеми, що висвітлюються в медіа.

Перегляди фільмів та медіатекстів з подальшим обговоренням. Аналіз фільмів, реклами, новин чи інших медіатекстів розвиває критичне мислення та здатність оцінювати різні джерела інформації. Після перегляду організовується обговорення, де діти вчаться висловлювати свої думки та формувати обґрунтовану позицію.

Медіатренінги та семінари. Це навчальні сесії з акцентом на практичні навички, такі як журналістська етика, інтернет-безпека, виявлення фейкової інформації. Вихованці вчаться практичним прийомом роботи з медіаінформацією, які потім можуть застосувати у повсякденному житті.

Онлайн-платформи та інтерактивні ресурси. Залучення вихованців до використання інтерактивних онлайн-ресурсів (вікторин, вебінарів, тренажерів з перевірки фактів) розширює можливості медіаосвіти. Вони можуть освоювати медіаграмотність через ігрові елементи, проходити онлайн-тести або створювати віртуальні проєкти.

Екскурсії на медіаплатформи. Екскурсії до редакцій газет, радіо, телебачення або відвідування музеїв медіа сприяють більш глибокому розумінню процесу створення медійного продукту та дають можливість побачити роботу медіафахівців «зсередини».

Для успішної роботи з вихованцями та для досягнення високо рівня медіаграмотності важливо застосовувати ефективні методи медіаосвіти.

Методи медіаосвітньої роботи з вихованцями в ЗПО

Метод кейсів. Використання реальних ситуацій з медіа, таких як новинні статті, випадки фейкових новин, скандали, пов'язані з медіа, дозволяє вихованцям аналізувати та робити висновки на основі реальних подій. Це формує практичний підхід до оцінки інформації.

Проблемне навчання. Вихованцям пропонують проблему, яку вони мають розв'язати самостійно, наприклад, створити план боротьби з фейками чи розробити медіапроект на соціально важливу тему. Цей метод стимулює творче та критичне мислення, а також навички вирішення проблем.

Мозковий штурм. Спільне обговорення ідей та можливих рішень розвиває здатність вихованців мислити поза шаблонами, висловлюватися та генерувати ідеї на задану тему. Мозковий штурм часто використовується для підготовки до створення медіапроектів або генерації тем для журналістських матеріалів.

Ігрові методи. Рольові ігри, симуляції, імітації реальних ситуацій сприяють навчанню через практику. Наприклад, вихованці можуть спробувати себе в ролі журналістів, фотографів, редакторів, що дозволяє відчувати на собі, як працює медіаіндустрія.

Метод критичного аналізу. Вихованці навчаються ретельно аналізувати джерела інформації, виділяти основні та другорядні елементи, відрізняти факти від думок, розпізнавати емоційно забарвлену інформацію та пропаганду.

Рефлексія та самоаналіз. Вихованці мають можливість висловлювати свої думки та переживання, аналізувати власний досвід взаємодії з медіа та рефлексувати над тим, як інформація впливає на їхнє сприйняття світу.

Портфоліо. Збір медіаробіт вихованців у вигляді портфоліо допомагає фіксувати їхні досягнення та прогрес, стимулюючи розвиток професійних навичок у сфері медіа.

Завдяки використанню цих форм і методів медіаосвіти в ЗПО, вихованці набувають важливих навичок, які допоможуть їм відповідально користуватися інформацією, відрізнати правду від маніпуляції та ефективно взаємодіяти з різними видами медіаконтенту. Це також сприяє розвитку їхньої комунікабельності, творчих здібностей і формуванню критичного мислення – якостей, необхідних у сучасному інформаційному суспільстві.

II. ВПЛИВ МЕДІА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

2.1. Психологічні та соціальні аспекти впливу медіа на дітей та підлітків

Медіа займають значне місце в житті сучасних дітей та підлітків, і їхній вплив є не лише інформаційним, але й психологічним та соціальним. Вплив медіа в цьому віці може бути багатограним – від позитивного, що стимулює розвиток, до негативного, який створює соціальні та психологічні проблеми. Розглянемо докладніше психологічні та соціальні аспекти, як саме медіа впливають на дітей і підлітків, і чому це є важливим питанням.

Психологічні аспекти впливу медіа

1. Формування самооцінки та ідеалу зовнішності

Підлітки часто порівнюють себе з «ідеальними» образами, які бачать у соціальних мережах, рекламі та телебаченні. Це може призводити до заниженої самооцінки, коли дитина починає сумніватися у своїй зовнішності або здібностях. Наприклад, підлітки можуть хотіти відповідати надмірно відретушованим образам, що призводить до відчуття незадоволеності собою, а іноді навіть до розвитку розладів харчової поведінки (анорексії, булімії) або депресії.

2. Емоційне перевантаження та стрес

Перевантаження інформацією, часте використання соціальних мереж і постійний доступ до новинних стрічок можуть викликати у

дітей тривогу, особливо в сучасному світі, де новини часто показують кризові події. Діти і підлітки сприймають негативну інформацію гостріше, а постійне занурення у «потік» інформації викликає емоційне виснаження, стрес і навіть симптоми вигорання.

3. Підсилення залежності від зовнішньої оцінки

У соціальних мережах підлітки швидко звикають до оцінок з боку інших (лайки, коментарі), що формує у них сильну залежність від думки оточення. Вони можуть оцінювати себе не за власними досягненнями, а за реакцією інших людей, що часто формує залежність від популярності і створює у них страх не відповідати очікуванням.

4. Психологічні залежності

Час, який підлітки проводять у соцмережах чи за переглядом відео, іноді переростає в залежність. Особливо це стосується онлайн-ігор та платформ з короткими відеороликами, де часто діти відчують потребу безперервно оновлювати сторінку або переглядати наступний ролик. Це може позначитися на навчанні, спілкуванні з близькими та фізичному здоров'ї.

5. Вплив на емоційний розвиток

У підлітковому віці діти вчаться виражати й розуміти емоції, але коли значну частину комунікації замінює медіа, емоційний розвиток може гальмуватися. Віртуальне спілкування не дає можливості практикувати живі емоційні взаємодії, що може вплинути на здатність до емпатії та розуміння почуттів інших.

Соціальні аспекти впливу медіа

1. Вплив на міжособистісні стосунки

Медіа створює платформу для спілкування, але одночасно може знижувати якість реальних стосунків. Підлітки часто обмежуються онлайн-спілкуванням, уникаючи реальних зустрічей, що може призводити до почуття самотності. Часто підлітки відчують ілюзію широкого кола друзів, але ці стосунки можуть бути поверхневими.

2. Підвищений рівень агресії та схильність до наслідування

Контент із сценами насильства чи негативної поведінки може сприяти агресивності у дітей. Багато досліджень показують, що постійне спостереження агресії в медіа призводить до наслідування подібної поведінки. Водночас це може знизити чутливість до насильства, коли підліток починає сприймати його як щось звичне і прийнятне.

3. Формування споживацьких цінностей

Медіа, особливо реклама, активно формує у підлітків прагнення до матеріальних благ. Ідея «купуй, щоб бути щасливим» нав'язується через рекламу та соціальні мережі, де популярні блогери часто демонструють дорогі речі, показуючи певний спосіб життя. Це може призводити до того, що діти оцінюють себе та інших не за особистими якостями, а за матеріальним достатком.

4. Соціальне порівняння

Постійне спостереження за успіхами інших у соцмережах може призводити до розвитку комплексу неповноцінності. Підлітки порівнюють себе з ідеалізованими образами, що створює нереалістичні очікування від життя та почуття, що їхнє життя «менш цікаве». Це може стати причиною зниження задоволеності життям і появи соціальних страхів.

5. Вплив на процес соціалізації

Медіа можуть як позитивно впливати на соціалізацію, так і гальмувати її. Позитивно – коли медіа розширюють світогляд, допомагають краще зрозуміти різні культури та звичаї, знайти однодумців за інтересами. Негативно – коли підлітки уникають живого спілкування і віддають перевагу віртуальним відносинам, що може призводити до проблем у спілкуванні в реальному житті.

6. Кібербулінг

Одним із найбільших ризиків соціальних мереж є кібербулінг, коли агресивна поведінка і цькування переносяться у віртуальне середовище. Це може призводити до важких психологічних травм, втрати самооцінки, депресій і навіть суїцидальних думок у підлітків, адже кібербулінг складніше контролювати, а жертва часто не може захистити себе.

Як пом'якшити негативний вплив медіа на дітей та підлітків?

1. Розвиток медіаграмотності.

Дітей потрібно вчити розуміти, як працює медіа, розрізняти достовірні й недостовірні джерела інформації, аналізувати та критично оцінювати контент.

2. Контроль часу, проведеного онлайн

Обмеження екранного часу, особливо перед сном, допомагає дітям уникати надмірного захоплення медіа та залишати час для інших активностей, таких як спорт, творчість або хобі.

3. Обговорення з дітьми ризиків медіа

Відкрите обговорення негативних і позитивних сторін медіа допомагає підліткам усвідомити вплив, який воно має на них, і бути більш свідомими користувачами.

4. Заохочення до реального спілкування

Сім'я і ЗПО можуть заохочувати дітей до спілкування наживо, створюючи можливості для проведення часу з друзями та близькими, участі у позашкільних заходах і соціальних проєктах.

Медіа справляє величезний вплив на дітей та підлітків, і наше завдання як педагогів – зробити цей вплив якомога позитивнішим, навчаючи молодь критично ставитися до інформації та вибирати здоровий спосіб використання медіа.

2.2. Медіаграмотність як складова критичного мислення: ігрові технології

Медіаграмотність – це вміння критично аналізувати інформацію, яку ми отримуємо через медіа. Вона є важливою складовою критичного мислення, яке дозволяє людям розпізнавати маніпуляції, фейки та пропаганду. Одним із найбільш ефективних способів розвивати

медіаграмотність у дітей та підлітків є використання ігрових технологій, які перетворюють навчання на захопливу пригоду.

Як ігрові технології сприяють розвитку медіаграмотності?

Ігри створюють природний простір для навчання через практику. Під час гри вихованці можуть вчитися не через суху теорію, а через активне застосування знань, що дозволяє не просто засвоювати інформацію, а й навчитись аналізувати й оцінювати її. Граючи, вихованці вчаться розпізнавати фейкові новини, досліджувати різні точки зору, розуміти цінність фактів і відокремлювати їх від суб'єктивних суджень.

Приклади ігрових технологій для розвитку медіаграмотності

1. Сюжетні ігри з критичним аналізом новин

Існують симуляційні ігри, де вихованці виступають у ролі журналістів, яким необхідно аналізувати новини та обирати, які з них можуть бути фейковими. Наприклад, гра «Fake It To Make It» показує, як створюються фейкові новини, демонструє мотивації за цим процесом і навчає, як виявляти ненадійні джерела. Гравці зіштовхуються з рішеннями, що стосуються достовірності та сенсаційності новин, і можуть бачити наслідки поширення неправдивої інформації.

2. Квест «Полювання на фейки»

У цьому виді квестів учасникам пропонують завдання знайти й ідентифікувати фейкову інформацію в різних джерелах. Вони проходять через серію завдань, пов'язаних з оцінкою контенту, визначенням надійності джерел та пошуком альтернативних фактів. Такий квест допомагає не лише засвоїти навички критичного аналізу, але й розуміти, як працюють фейкові новини.

3. Ігри на розпізнавання емоційної маніпуляції

Ці ігри вчать розпізнавати емоційно забарвлену мову і спроби маніпуляції. Наприклад, гравцям можуть пропонувати відрізнати тексти, що спонукають до страху, гніву або радості, та аналізувати, чи обґрунтована така емоційна реакція фактичними даними. Такий підхід вчить розуміти, коли емоції використовуються для впливу на глядача чи читача.

4. «Медіадетективи»: розслідування новин

У грі на кшталт «медіадетективів» діти розслідують справжність новин, перевіряючи факти, вивчаючи джерела і застосовуючи навички фактчекінгу. Це може бути серія карток із завданнями: перевірити, чи справді певна подія відбулася, знайти додаткові джерела або підтвердити інформацію в офіційних джерелах. Такий формат не лише захоплює, а й розвиває вміння перевіряти інформацію перед тим, як вважати її достовірною.

5. Рольові ігри, де кожен грає медіароль

У таких іграх учасники можуть виступати в ролі різних представників медіа: журналістів, редакторів, політиків, звичайних користувачів. Наприклад, один з учасників пише новину, інший редагує її, ще один перевіряє факти, а хтось інший поширює інформацію в соціальних мережах. Це допомагає зрозуміти, як новини формуються, модифікуються та поширюються, а також розкрити механізми впливу медіа на громадську думку.

6. Ігри на виявлення упередженості

У цій грі учасники аналізують тексти чи відео і шукають елементи упередженості, стереотипів чи надмірного узагальнення. Завдання може включати порівняння різних новинних статей про одну подію та визначення, яка з них є більш об'єктивною. Це розвиває навички виявлення маніпуляцій і дозволяє бачити приховані впливи в текстах, які можуть здаватися нейтральними.

7. «Факт чи фейк?» - вікторини

Вікторини на визначення правдивості інформації, яка швидко реагує на актуальні новини та події, розвивають вміння швидко оцінювати достовірність інформації. Наприклад, учасникам дається кілька тверджень, серед яких є як правдиві, так і вигадані, і завдання – вибрати, які з них правдиві. Учасники повинні гарно подумати, перевірити правдивість інформації, проаналізувати, знайти правдиві аргументи, і лише потім зробити висновки. Це дозволяє швидко і весело тренувати навички фактчекінгу.

Переваги використання ігрових технологій для медіаграмотності:

- **Залучення та інтерес:** Ігри стимулюють інтерес до навчання і медіаграмотності, оскільки вони перетворюють процес засвоєння інформації на інтерактивний досвід.
- **Практичність:** Вихованці отримують можливість застосовувати свої знання та навички в практичних ситуаціях, що формує не лише теоретичне розуміння, а й закріплює реальні навички.
- **Зміцнення критичного мислення:** Завдяки активному залученню вихованці вчаться критично аналізувати інформацію, робити висновки та приймати обґрунтовані рішення.
- **Розвиток емпатії:** Рольові ігри дозволяють краще розуміти різні точки зору, що сприяє формуванню неупередженості та ширшого розуміння інформаційного середовища.

Ігрові технології роблять навчання медіаграмотності доступнішим та цікавішим для дітей, розвиваючи в них навички, які допоможуть бути активними і відповідальними учасниками сучасного інформаційного суспільства.

2.3. Розвиток критичного мислення до медіаконтенту у вихованців ЗПО

Розвиток критичного мислення до медіаконтенту є ключовим компонентом медіаосвіти у закладах позашкільної освіти. У сучасному

світі, де діти щодня зустрічаються з великим обсягом інформації з різних медіа, вміння аналізувати, ставити під сумнів і перевіряти отриману інформацію допомагає формувати свідомих громадян. Розглянемо, як саме ЗПО можуть розвивати критичне мислення у дітей щодо медіаконтенту.

Основні принципи розвитку критичного мислення до медіаконтенту:

1. Аналіз інформації з різних джерел

У процесі навчання важливо показати вихованцям різноманіття медіаджерел і пояснити, як кожне з них може висвітлювати одну і ту ж подію під різними кутами. Діти вчать бачити відмінності в подачі новин на телебаченні, в інтернеті, газетах і блогах. Наприклад, після прочитання статті або перегляду новин діти можуть обговорити, яка мета матеріалу, чи є в ньому маніпуляції або відверта пропаганда.

2. Розвиток навичок перевірки фактів (фактчекінгу)

Фактчекінг – це необхідна навичка для критичного мислення. Діти вчать перевіряти інформацію, знаходити надійні джерела і відрізняти факти від думок. У ЗПО можуть проводити заняття, де діти аналізують популярні фейки або навчаються перевіряти джерела інформації. Використовуючи сайти для перевірки фактів, діти самі переконуються, наскільки легко маніпулювати інформацією.

3. Пошук емоційної забарвленості та прихованих маніпуляцій

Діти часто не помічають, що медіаконтент впливає на емоції і може спонукати до певних дій або думок. Заняття, де аналізуються емоційно насичені статті, пости в соціальних мережах або рекламні ролики, допомагають дітям зрозуміти, як медіа впливає на емоційний стан, формує симпатії чи антипатії. Важливо навчити дітей не піддаватися миттєвим емоціям, а спочатку аналізувати, які саме емоції викликає контент і чому.

4. Визначення мети та аудиторії медіаповідомлень

Навчання розпізнавати, для кого створений певний медіапродукт, дозволяє дітям краще розуміти контекст. На практичних

заняттях можна аналізувати різні види реклами, новинні матеріали або соціальні мережі, де діти вчаться визначати, до якої аудиторії звертається медіа, що саме хоче досягти. Наприклад, реклама може бути орієнтована на певну вікову групу і намагатися викликати бажання купити продукт. Діти вчаться ставити запитання: «Чому я бачу цю рекламу?», «Що медіа хоче від мене?»

5. Розвиток здатності висловлювати обґрунтовану думку

Важливо не лише навчити дітей сприймати медіаконтент критично, а й формувати власну думку. Заняття в ЗПО можуть включати дискусії на медіатеми, де діти висловлюють свої погляди на переглянутий фільм, новини чи блог, обґрунтовуючи свою думку. Це допомагає розвивати навички аргументування та формування переконань на основі аналізу фактів.

Практичні методи для розвитку критичного мислення до медіаконтенту:

1. Медіаквести

Медіаквести – це ігрова форма навчання, під час якої вихованці отримують завдання, пов'язані з пошуком інформації в інтернеті, перевіркою джерел, аналізом контенту та виявленням фейків. Вони повинні зібрати «ключі» або підказки, які допоможуть їм розв'язати головоломку. Такий підхід робить навчання захопливим та водночас корисним, дозволяючи вихованцям зануритися в аналіз медіаконтенту.

2. Розбір та аналіз реальних новин

На заняттях вихованці можуть аналізувати актуальні новини, порівнюючи інформацію з різних джерел. Важливо, щоб вони бачили, як одні й ті самі факти можуть бути подані з різною інтерпретацією. Це допомагає зрозуміти, як медіа можуть впливати на думку аудиторії.

3. Створення власних медіапроектів

Вихованці самостійно можуть спробувати створити медіа, наприклад, газету, відеоролик або блог. Під час створення вони

стикаються з реальними питаннями: як подати інформацію, як дотримуватися об'єктивності, як уникнути маніпуляцій. Це практичне заняття дає їм можливість відчувати роль медіа, зрозуміти, як важливо відповідально підходити до створення контенту.

4. Дебати на медійні теми

Дебати на тему, наприклад, «Чи є соціальні мережі корисними для дітей?» або «Чи можна довіряти всім новинам в інтернеті?», дозволяють вихованцям тренуватися в аргументації, формулюванні думок і розумінні різних точок зору. Це стимулює критичний підхід до будь-якої інформації та вміння доводити свою позицію.

5. Використання онлайн-платформ для перевірки фактів

Платформи для перевірки фактів, як-от FactCheck.org, допомагають вихованцям зрозуміти, як відрізнити фейки від правдивих новин. На практиці вони можуть перевіряти інформацію, яку знайшли самі або яку обговорюють у групі. Це тренує навички фактчекінгу та об'єктивної оцінки новин.

Заклади позашкільної освіти створюють унікальний простір для розвитку таких важливих навичок, як критичне мислення та медіаграмотність. Завдяки можливості зосередитись на практичних заняттях, ЗПО виходять за межі академічних рамок та надають дітям знання й навички, що безпосередньо пов'язані з їхнім повсякденним життям і майбутньою соціальною роллю.

У сучасному світі, де діти постійно оточені величезними потоками інформації з різних джерел, вміння розрізняти правду від фейку, аналізувати медіаконтент та розпізнавати маніпуляції стає життєво важливим. Це дозволяє молодому поколінню не лише бути обізнаними користувачами інформації, а й критично ставитися до її змісту та джерел. Такі навички формують у дітей впевненість у власній спроможності орієнтуватися в інформаційному просторі, що

має велике значення для їхнього соціального та інтелектуального розвитку.

Критичне мислення, яке розвивається в умовах медіаосвітніх занять, стає запорукою свідомого вибору, відповідальності за власні рішення та формує незалежну думку.

Вихованці, що отримують медіаосвіту, стають не лише освіченими громадянами, а й активними учасниками суспільного життя, готовими до нових викликів.

ІІІ. МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА

3.1. Професійні вимоги до медіакомпетентності сучасного педагога

Медіакомпетентність є однією з ключових складових професійної компетентності сучасного педагога. Вона забезпечує педагогам здатність ефективно використовувати медіаресурси для навчання, розвивати критичне мислення у дітей і підвищувати загальний рівень їхньої медіаграмотності.

Сучасні вимоги до медіакомпетентності педагога включають низку навичок і знань, які допомагають педагогам інтегрувати медіа в освітній процес, орієнтуватися в інформаційному просторі та формувати критичне мислення у вихованців.

Основні професійні вимоги до медіакомпетентності педагога:

1. Знання основ медіаграмотності та інформаційної безпеки

Педагог має розуміти, як працюють засоби масової інформації та інформаційно-комунікаційні технології, знати принципи функціонування медіасистем і розуміти їхній вплив на аудиторію. Це включає знання про фейкові новини, пропаганду, маніпулятивні техніки, а також принципи інформаційної безпеки та етичні аспекти роботи з медіа.

2. Навички критичного мислення та аналізу медіатекстів

Вміння аналізувати, порівнювати й оцінювати медіаконтент – основна вимога до медіакомпетентності педагога. Це дає можливість не лише самим об'єктивно оцінювати інформацію, але й навчати вихованців розрізняти правдиву інформацію від маніпулятивної, що є важливим для формування самостійної думки у дітей.

3. Вміння використовувати медіа в освітньому процесі

Медіакомпетентний педагог знає, як застосовувати медіаінструменти для підвищення ефективності навчання. Це може включати використання відеоматеріалів, інтерактивних презентацій, навчальних платформ та соціальних мереж. Така діяльність дозволяє вихованцям краще засвоювати матеріал та розвивати креативні навички.

4. Вміння створювати власний медіаконтент

Уміння створювати навчальні матеріали у різних форматах (відео, аудіо, презентації, блоги тощо) є важливою навичкою для сучасного педагога. Це дозволяє йому адаптувати контент під інтереси та потреби вихованців, а також підвищувати якість освітнього процесу, роблячи його цікавішим та більш інноваційним.

5. Здатність розвивати медіаграмотність вихованців

Одним з ключових завдань педагога є формування навичок медіаграмотності у вихованців. Це включає навчання здатності критично мислити, аналізувати інформацію та робити обґрунтовані висновки. Педагог має також навчити вихованців дотримуватися правил етичної поведінки у медіапросторі.

6. Орієнтація у сучасних медіатехнологіях

Сучасний педагог повинен бути знайомий з новітніми цифровими технологіями, інструментами та платформами, які можна використовувати в освітньому процесі. Це включає розуміння принципів роботи різних медіа, зокрема, соціальних мереж, візуальних редакторів, платформ для проведення онлайн-занять, а також методів дистанційного навчання.

7. Етичні та правові аспекти роботи з медіа

Педагог має розуміти етичні та правові норми, які стосуються роботи з медіа. Це включає знання про авторські права, захист персональних даних, дотримання конфіденційності, а також важливість дотримання етичних стандартів у медіапросторі.

Значення медіакомпетентності для сучасного педагога

Медіакомпетентність педагога має ключове значення в сучасному освітньому середовищі, адже вона допомагає:

- **Підвищити якість освітнього процесу** – інтеграція медіа в навчання сприяє підвищенню інтересу до навчання, кращому засвоєнню матеріалу та розвитку творчих здібностей.
- **Розвивати у дітей критичне мислення** – сучасні педагоги навчають вихованців не просто запам'ятовувати інформацію, а й аналізувати її, відділяти факти від думок і бути медіаграмотними.
- **Захистити дітей від небезпек медіапростору** – педагогічна компетенція в сфері медіаосвіти допомагає навчити дітей розпізнавати небезпечний контент, маніпуляції та фейкову інформацію, що є важливим у цифрову еру.

Відповідно, медіакомпетентність є важливою складовою професійної діяльності педагога, яка допомагає виховати свідомих, відповідальних та медіаграмотних громадян.

Сучасні педагоги, які володіють медіакомпетентністю, сприяють формуванню у вихованців навичок критичного мислення та самостійного аналізу, що готує їх до активного й безпечного життя у світі інформаційних технологій.

3.2. Інструменти для підвищення медіаграмотності педагога

Підвищення медіаграмотності педагога – це процес освоєння навичок і знань, які дозволяють йому впевнено орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, критично оцінювати медійний контент, а також ефективно використовувати його в освітньому процесі. Інструменти для

підвищення медіаграмотності педагога можна розподілити на кілька груп, серед яких освітні платформи, цифрові технології, онлайн-курси, практичні вправи та професійні співтовариства.

1. Онлайн-курси та навчальні платформи

Сучасні онлайн-курси пропонують систематичний підхід до розвитку медіаграмотності та включають відеолекції, інтерактивні вправи, практичні завдання й тести.

До популярних платформ належать:

- **Coursera, Udemy, Prometheus** – пропонують курси з медіаграмотності, критичного мислення, інформаційної безпеки та роботи з цифровими інструментами.
- **EdEra, Google для освіти** – забезпечують педагогів знаннями з ефективного використання цифрових технологій, аналізу інформації та створення навчального контенту.

Ці курси охоплюють широке коло тем: від розпізнавання фейкової інформації до створення освітніх медіапроектів, і дозволяють педагогам отримувати нові знання в зручному для них темпі.

2. Цифрові інструменти для створення медіаконтенту

Знання роботи з інструментами для створення медіаконтенту дозволяє педагогам не тільки вчитися на власному досвіді, а й навчати інших. До таких інструментів належать:

- **Canva, Piktochart** – для створення інфографіки, плакатів, презентацій, які можна використовувати на заняттях.
- **Google Slides, Prezi** – для створення інтерактивних презентацій, що робить подачу матеріалу цікавішою і наочнішою.
- **Filmora, Adobe Premiere Rush** – прості у використанні відеоредактори, які допомагають педагогам створювати навчальні відео та мультимедійний контент.

Освоєння цих інструментів допомагає педагогам розвивати творчий підхід до подачі інформації, роблячи заняття більш привабливими й інтерактивними.

3. Інструменти для роботи з інформацією та перевірки фактів

Критичний аналіз інформації та вміння відрізнити надійні джерела від ненадійних є важливими складовими медіаграмотності. Серед інструментів, що допомагають у перевірці фактів та аналізі медіаконтенту, виділяються:

- **FactCheck, StopFake, MediaWise** – платформи, що спеціалізуються на перевірці інформації та боротьбі з фейками. Педагоги можуть використовувати ці ресурси, щоб навчитися перевіряти новини та прививати ці навички вихованцям.
- **CrowdTangle, BuzzSumo** – інструменти для моніторингу та аналізу поширення інформації в соціальних мережах.
- **TinEye, Google Images** – інструменти для зворотного пошуку зображень, що дозволяють перевіряти справжність фотографій та виявляти випадки маніпуляцій з ними.

Ці інструменти допомагають педагогам дізнатися більше про методи фейкових новин, вивчити, як вони поширюються, та відшліфувати навички перевірки фактів.

4. Практичні завдання та кейси

Практичні завдання й кейси допомагають педагогам набутти практичного досвіду аналізу медіа та навчити цьому вихованців. До таких завдань належать:

- **Аналіз новинних статей** – вправи на порівняння матеріалів з різних джерел, що допомагають побачити різницю у висвітленні тієї самої теми.
- **Розбір рекламних матеріалів** – допомагає зрозуміти, як працюють маніпуляції в рекламі, які емоційні й психологічні прийоми використовуються для впливу на аудиторію.
- **Створення власного медіапроєкту** – наприклад, газети чи блогу, що дозволяє на практиці застосувати отримані знання, підвищити рівень медіаграмотності як педагога, так і вихованця.

5. Співтовариства та професійні ресурси

Підтримка професійної спільноти допомагає педагогам залишатися в курсі новітніх тенденцій у сфері медіаосвіти. Серед корисних ресурсів та спільнот:

- **Групи в соціальних мережах** – професійні спільноти у Facebook, Telegram, Viber, присвячені медіаграмотності, де педагоги діляться досвідом, методиками та ресурсами.

- **Форуми та блоги на тему медіаосвіти** – такі ресурси, як Media Literacy Now або European Media Literacy Week, пропонують статті, поради та кейси від експертів.

- **Наукові конференції, семінари, online hab** – участь у них допомагає педагогам обговорювати актуальні питання медіаграмотності, дізнаватися про нові дослідження та методики.

6. Ігрові та інтерактивні методи

Ігрові підходи можуть зробити процес навчання медіаграмотності більш захопливим і зрозумілим.

До популярних методів належать:

- **Ігри з перевірки фактів** – такі як «Bad News», де гравці створюють фейкові новини, щоб зрозуміти, як вони працюють.

- **Симуляції та рольові ігри** – дають можливість на практиці освоїти навички роботи з медіа, аналізу та критичного мислення.

- **Онлайн-вікторини та тести** – допомагають педагогам перевірити рівень своїх знань з медіаграмотності та дізнатися, які навички потребують покращення.

Використання цих інструментів допомагає педагогам стати більш впевненими та компетентними в медіасередовищі. Вони дозволяють їм краще розуміти, як працюють медіа, навчитися відрізняти правдиву інформацію від маніпулятивної та фейкової, а також ефективно передавати ці знання вихованцям.

Освітній процес стає цікавішим та інноваційнішим, коли педагог володіє навичками медіаграмотності, а вихованці отримують

необхідні інструменти для впевненого орієнтування в сучасному інформаційному світі.

3.3. Роль педагога у формуванні медіаграмотності вихованців

Роль педагога у формуванні медіаграмотності вихованців є надзвичайно важливою в умовах сучасного інформаційного суспільства. Педагог не лише передає знання, але й сприяє розвитку у вихованців навичок критичного мислення, аналізу інформації та відповідального ставлення до медіа.

Медіаграмотність вихованців – це здатність орієнтуватися в різноманітні інформаційних ресурсів, розпізнавати маніпуляції, відрізняти достовірні джерела від фейкових, а також етично та безпечно користуватися цифровими технологіями.

Основні **аспекти ролі** педагога у формуванні медіаграмотності вихованців

1. Розвиток критичного мислення

Один з ключових аспектів медіаграмотності – це критичне мислення, яке дозволяє вихованцям об'єктивно аналізувати інформацію, бачити різні точки зору та робити обґрунтовані висновки. Педагог формує у вихованців здатність ставити питання щодо походження інформації, її мети та достовірності. Це особливо важливо в умовах, коли діти з раннього віку стикаються з інформацією через інтернет і соціальні мережі.

2. Навчання медіааналітиці та ідентифікації фейків

Педагог може допомогти вихованцям навчитися розпізнавати фейкові новини та маніпуляції. Вихованці вчаться визначати, хто є автором інформації, виявляти мету та приховані меседжі, відрізняти факти від думок, перевіряти достовірність джерел. Це є важливою частиною медіаосвіти, яка захищає дітей від впливу дезінформації.

3. Формування етичних принципів взаємодії з медіа

Педагог відіграє роль у вихованні відповідальності за контент, який створюють або поширюють вихованці. Це включає усвідомлення авторського права, конфіденційності даних та важливість поваги до інших користувачів. Вихованці вчать етично взаємодіяти з інформацією, розуміючи наслідки своїх дій в інтернеті.

4. Стимулювання творчого використання медіа

Сучасний педагог заохочує вихованців до створення власного контенту: відео, презентацій, блогів, що допомагає не тільки поглибити знання з певної теми, а й розвинути технічні навички та креативність. Вихованці розуміють, що медіа – це інструмент не тільки для споживання, але й для вираження власних думок та ідей.

5. Підвищення інформаційної безпеки

Важливим завданням педагога є навчання вихованців безпеці в інформаційному просторі. Це включає вміння захищати особисті дані, уникати підозрілих ресурсів та обирати надійні джерела. Вихованці вчать відповідально поводитися в інтернеті, захищати себе від шахрайства та кібербулінгу.

6. Формування навичок самостійного навчання

Педагог сприяє формуванню у вихованців навичок самостійного навчання та дослідження, адже медіаграмотність – це не лише здатність аналізувати готовий контент, але й самостійно знаходити інформацію, розширювати свої знання та розвивати критичне мислення. Вихованці вчать шукати інформацію з різних джерел, перевіряти її на достовірність та обирати ті ресурси, що є корисними для їхнього навчання.

7. Створення відкритого і безпечного освітнього середовища

Педагог сприяє створенню атмосфери, де вихованці можуть без страху обговорювати свої питання, помилки та досягнення у використанні медіа. Це формує відповідальність і навички взаємодії з інформацією.

Роль педагога у формуванні медіаграмотності вихованців полягає не лише в передачі знань, а й у розвитку цінностей і компетентностей, які допомагають дітям стати незалежними та свідомими громадянами.

Використовуючи медіаграмотність як інструмент виховання, педагоги допомагають формувати у вихованців здатність критично сприймати інформацію, розвивати аналітичне мислення та відповідально взаємодіяти з медіа. У світі, де потік інформації постійно зростає, ці навички стають необхідними для успішної інтеграції молодого покоління в суспільне та професійне життя.

3.4. Використання цифрових платформ для навчання і розвитку медіанавичок

Сучасні цифрові технології відкривають нові можливості для навчання, особливо в розвитку медіанавичок, що стали однією з основних компетенцій XXI століття. У закладах позашкільної освіти використання цифрових платформ дозволяє значно розширити рамки традиційного навчання, надаючи вихованцям доступ до інноваційних методів, актуальних ресурсів і практичних завдань для підвищення їхніх медіакомпетенцій.

Медіанавички – це сукупність умінь та знань, які допомагають людині ефективно взаємодіяти з медіа, розуміти, аналізувати та створювати інформаційний контент. Ці навички охоплюють широкий спектр компетенцій, що є необхідними для сучасної людини в інформаційному суспільстві.

До медіанавичок належать:

- 1. Критичне мислення** – здатність аналізувати та оцінювати достовірність, об'єктивність та надійність інформації, що надходить через різні медіа-канали (новини, соціальні мережі, телебачення, онлайн-платформи).
- 2. Інформаційна грамотність** – уміння знаходити потрібну інформацію, розуміти її контекст та призначення, відрізняти факти від думок та пропаганди.

3. **Вміння створювати медіаконтент** – здатність створювати текстові, графічні, аудіо- та відеоматеріали, що відповідають етичним і професійним стандартам.

4. **Розуміння роботи медіа** – знання про те, як працюють медіа (структура, завдання, комерційні чи політичні впливи на зміст).

5. **Безпечне використання цифрових технологій** – вміння захищати особисті дані, уникати дезінформації та фейків, а також відповідально вести себе в онлайн-середовищі.

У світі, де інформаційні потоки ростуть у геометричній прогресії, розвиток цих навичок стає обов’язковим для формування критично мислячої особистості.

У закладі позашкільної педагогіки зі зміною вимушеного формату навчання «офлайн – онлайн» великих обертів почали набирати цифрові платформи: Google Classroom, Moodle, Edmodo, Canva та інші, що мають широкий функціонал, який дозволяє ефективно навчати вихованців.

Вони надають такі можливості:

- **Доступ до інтерактивного контенту:** Візуальні та аудіоматеріали, тестові завдання та ігрові елементи роблять навчання цікавим і сприяють кращому засвоєнню матеріалу.
- **Колективна робота та співпраця:** Завдяки функціям групових чатів, коментарів і спільного редагування документів вихованці мають змогу практикувати роботу в команді, що важливо для їхнього професійного та соціального розвитку.
- **Практика у створенні власного медіаконтенту:** Платформи дозволяють вихованцям створювати та презентувати власні проєкти – відео, подкасти, статті тощо. Це практична діяльність, яка розвиває творчий підхід і технологічні вміння.
- **Аналіз та оцінювання медіапродуктів:** На платформах можна організувати дискусії, обговорення, критичний аналіз медіапродуктів,

що навчає вихованців критично оцінювати контент, з яким вони стикаються щодня.

Цифрові платформи в ЗПО розвивають медіанавички не тільки педагогів а й вихованців, тому що всі ми є активними користувачами.

Google Classroom та Google Meet – зручні для організації групи та навчального матеріалу, створення тестів, проведення інтерактивних занять і комунікації.

Canva – платформа для візуальної роботи, яка дозволяє створювати яскравий контент (афіші, презентації, відео), що розвиває у вихованців навички графічного дизайну та візуального мислення.

Adobe Spark або InShot – дозволяють створювати та редагувати відео з додаванням тексту, музики і ефектів.

Powtoon або Animaker – інструменти для створення анімованих роликів, презентацій і відеоісторій.

Padlet – інтерактивна дошка, на якій вихованці можуть спільно збирати матеріали, писати коментарі, обговорювати проєкти, що сприяє розумінню різних поглядів та аналізу контенту.

Nearpod – дозволяє розробляти інтерактивні заняття з можливістю створення вікторин, завдань на основі відео та малюнків.

YouTube та відеоплатформи – для роботи з відеоконтентом, навчання монтажу та відеозйомці.

Telegram та Vaber – для обміну інформацією, створення опитувань і т. д

Kahoot! та Quizlet – інструменти для створення інтерактивних тестів і вікторин, які допомагають в ігровій формі закріплювати навички і знання з медіаосвіти.

Використання цифрових платформ потребує продуманої інтеграції в освітній процес. Відповідно, одними з основних методів роботи у ЗПО є:

- **Проектне навчання** – створення медіапроєктів дозволяє вихованцям навчатися в процесі роботи над власним продуктом.

- **Фліппер-класи** – надаючи теоретичний матеріал для самостійного опрацювання на асинхронний режим, педагог може зосередити заняття в ЗПО на практичній частині.

- **Тематичні воркшопи** – короткі майстер-класи, де вихованці опановують певні навички (наприклад, основи монтажу відео або створення інфографіки).

- **Індивідуальні консультації онлайн** – підтримка педагога в цифровому форматі дає вихованцям змогу отримувати зворотний зв'язок на власні медіапроекти та роботи.

Використання цифрових платформ у розвитку медіанавичок дає вихованцям:

- **Гнучкість у навчанні**, можливість отримувати матеріали та виконувати завдання в зручний час.

- **Розвиток навичок самостійної роботи** та тайм-менеджменту.

- **Підвищення творчого потенціалу** через роботу над індивідуальними і груповими медіапроектами.

- **Практичні навички роботи з цифровими інструментами**, які є затребуваними на ринку праці.

- Використання платформ, таких як **WordPress** або **Blogger**, дозволяє створювати власні блоги або веб-сайти для публікації навчального контенту, статей, звітів чи медіапроектів, створених вихованцями.

Інтеграція цифрових платформ у процес навчання в закладах позашкільної освіти створює сприятливі умови для розвитку медіанавичок, необхідних у сучасному світі. Завдяки використанню онлайн-інструментів вихованці не лише опановують критичне мислення, творче підходять до вирішення завдань, а й навчаються бути активними та відповідальними учасниками інформаційного суспільства.

Цифрові платформи є ключем до ефективного навчання та розкриття потенціалу кожного вихованця, забезпечуючи інтерактивний, сучасний і гнучкий формат освіти.

3.5 Критерії оцінювання рівня медіаграмотності педагогів та вихованців

Оцінювання рівня медіаграмотності педагогів та вихованців у закладі позашкільної освіти – це важливий процес, що дозволяє не лише зрозуміти, як добре люди орієнтуються в сучасному інформаційному просторі, а й спрямувати їхній розвиток у цьому напрямку. Медіаграмотність у закладах позашкільної освіти, особливо в умовах сучасного інформаційного суспільства, стала однією з ключових компетенцій, яка допомагає вихованцям та педагогам критично аналізувати, створювати та використовувати інформацію у безпечний і відповідальний спосіб.

Основні критерії оцінювання медіаграмотності

Оцінювання рівня медіаграмотності можна поділити на кілька основних критеріїв, що охоплюють різні аспекти роботи з медіа та інформацією.

1. Здатність до критичного мислення та аналізу медіаконтенту:

Розпізнавання інформації: Вміння відрізнити факти від думок, розуміти різницю між достовірними та сумнівними джерелами.

Аналіз джерел: Оцінка надійності джерел, з яких отримується інформація, здатність перевіряти факти та розуміти мотивацію, що стоїть за створенням певного контенту.

Виявлення маніпуляцій: Здатність розпізнавати маніпулятивний контент, пропаганду або фейкові новини, розуміти методи психологічного впливу, що використовуються в медіа.

2. Технічні навички створення та обробки медіаконтенту:

Робота з цифровими інструментами: Вміння користуватися базовими програмами та онлайн-інструментами для створення графіки, редагування текстів, аудіо- чи відеоконтенту.

Знання основ безпеки в інтернеті: Педагоги та вихованці мають розуміти основи кібербезпеки, зокрема про захист персональних даних,

налаштування конфіденційності, уникнення шкідливого програмного забезпечення.

Етика створення контенту: Усвідомлення авторського права, принципів цитування та поваги до прав інших авторів.

3. Комунікативні навички в медіа середовищі:

Ефективне використання комунікаційних каналів: Здатність вибирати відповідні платформи для спілкування, розуміти особливості аудиторії, створювати контент, що відповідає її потребам.

Інтерактивна участь: Педагоги мають демонструвати вміння заохочувати вихованців до взаємодії, вести конструктивні обговорення, обмінюватися ідеями та брати участь у спільних проєктах.

Нетикет: Дотримання етичних норм у спілкуванні онлайн, усвідомлення важливості конструктивного і шанобливого ставлення до думок інших.

4. Розуміння медіавпливу на суспільство:

Оцінка соціального впливу медіа: Здатність розуміти, як медіа впливають на суспільство, наприклад, на формування думок, стереотипів, установок і культурних норм.

Усвідомлення соціальної відповідальності: Педагоги та вихованці мають розуміти, як їхні дії в медіа можуть впливати на суспільство і яку роль вони самі відіграють у створенні культурного та інформаційного середовища.

5. Самоосвіта та медіаосвіта:

Готовність до навчання та самовдосконалення: Педагоги мають демонструвати відкритість до нових знань у галузі медіа, вміти знаходити й аналізувати актуальні ресурси для подальшого навчання.

Викладання медіаграмотності: Вміння педагогів ефективно передавати знання з медіаграмотності вихованцям, використовуючи сучасні інтерактивні методи та реальні приклади.

Оцінювання рівня медіаграмотності педагогів і вихованців потребує використання різноманітних методів для точнішої та об'єктивнішої оцінки:

Методи оцінювання медіаграмотності:

1. **Тестування:** Розробка тестів із запитаннями різного рівня складності, що включають питання на критичне мислення, розпізнавання фейкових новин та етичні аспекти роботи з медіа.
2. **Аналіз проєктної діяльності:** Оцінка якості створених медіапроєктів, наприклад, відеороликів, статей чи інфографіки. Це дозволяє виявити рівень технічних знань, етичних навичок і здатності до аналізу інформації.
3. **Інтерактивні завдання та квести:** Використання онлайн-ігор та інтерактивних завдань (як Kahoot!, Mentimeter) для оцінки здатності до швидкого прийняття рішень, аналізу контенту та роботи в команді.
4. **Оцінка комунікативних навичок:** Аналіз комунікативної поведінки в медіа середовищі – це може бути дискусія, робота в чатах або коментарі до матеріалів. Важливо розуміти, як педагоги і вихованці взаємодіють, наскільки вони дотримуються етичних норм.
5. **Самооцінювання та рефлексія:** Педагоги та вихованці можуть заповнювати анкети самооцінювання, в яких вони описують свій рівень володіння медіаграмотністю, труднощі, з якими стикаються, та плани щодо самовдосконалення.

Регулярне оцінювання медіаграмотності педагогів та вихованців у ЗПО допомагає створити сучасне, адаптоване освітнє середовище, яке сприяє розвитку критичного мислення та творчих здібностей.

Медіаграмотність – це інвестиція у майбутнє. Завдяки її розвитку педагоги здатні більш ефективно адаптувати свої методики до сучасних умов, а вихованці отримують можливість брати активну участь у формуванні здорового інформаційного простору.

Підвищуючи рівень медіаграмотності, ЗПО сприяють формуванню покоління свідомих громадян, які зможуть критично мислити, брати активну участь у житті суспільства та будувати стійку й етичну медіакультуру.

3.6. Приклади успішних практик в ДонОПДЮТ: обмін досвідом та рекомендації

У ДонОПДЮТ керівники гуртків докладають максимум зусиль, щоб онлайн-заняття були не лише цікавими та різноманітними, а й максимально інтерактивними. Під час підготовки вони активно використовують широкий спектр медіаресурсів і застосунків, що допомагають зробити процес навчання захопливим і ефективним.

Особливу увагу приділяють професійному розвитку та обміну досвідом. Наприклад, на щомісячному обласному онлайн-хабі «Методологія та методика позашкільної освіти» педагоги демонструють покрокові механізми роботи з інтерактивними медіазастосунками, обмінюються власними знахідками та діляться цікавими рекомендаціями. Такий підхід сприяє впровадженню новітніх методів у освітній процес та забезпечує високу якість позашкільної освіти.

На сайті <https://donopdut.org.ua> у розділі «Методична платформа» – «Сучасні інструменти цифрової освіти» зібрані корисні та актуальні матеріали від керівників гуртків, присвячені цифровізації освітнього процесу. Ці ресурси допоможуть педагогам освоїти сучасні цифрові інструменти та впроваджувати їх у навчальні програми для підвищення ефективності та інноваційності освітньої діяльності.

Створення та використання вебквесту на платформі «Всеосвіта» для успішної цифровізації освітнього процесу, Марина Посада
<https://donopdut.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/Vebkvest.pdf>

Застосування інтерактивного навчального застосунку Learning Apps.org, Оксана Ліхута
https://www.youtube.com/watch?v=_OvH0gUWEmk

Використання онлайн-інструменту WORDWALL під час гурткової роботи, Вікторія Коваленко

<https://donopdut.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/vikoristannya-onlayn-instrumentu-wordwall-pid-chas-gurtkovoyi-roboti.pdf>

Canva трендовий цифровий онлайн-інструмент педагога-позашкільника, Максим Коляда

<https://donopdut.org.ua/wp-content/uploads/2025/01/Canva---trendoviy-cifroviy-onlayn-instrument-pedagoga-pozashkilnika.pdf>

Використання застосунку XTILES для підготовки до занять, планування роботи та самоосвіти, Олена Шаповалова

<https://donopdut.org.ua/wpcontent/uploads/2024/12/Vikoristannya-zastosunku-Xtiles-dlya-pidgotovki-do-zanyat-planuvannya-roboti-ta-samoosviti.pdf>

Робота з візуальною дошкою PADLET, Юлія Плоха

<https://donopdut.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/ROBOTA-Z-VIZUALNOYU-DOSHKOYU-PADLET.pdf>

Chat-gpt для генерування ідей, Ольга Бойко

https://donopdut.org.ua/wpcontent/uploads/2025/05/Chat_GPT_dlya_generuvannya_idey_shhodo_riznikh_tipiv_informacii.pdf

Використані джерела

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Діти і підлітки стають жертвами інтернет-реклами шкідливих продуктів: дослідження ООН [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: https://zn.ua/ukr/WORLD/diti-i-pidlitki-stayut-zhertvami-internet-reklami-shkidlivihproduktiv-doslidzhennya-oon-339395_.html
3. Мустипан Н. І. Психологічні особливості знайомств в соціальних мережах: кваліфікаційна робота здобувача освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 053 «Психологія» / Н. І. Мустипан. – Ізмаїл, 2022. – Режим доступу: <http://hdl.handle.net/123456789/1698>
4. Федоров А. В. Словник термінів з медіаосвіти, медіапедагогіки, медіаграмотності, медіакомпетентності / А. В. Федоров. 2010. – 64 с
5. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Медіа>
6. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-sistema-formuvannya-mediagramotnosti-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-pozashkilnogo-zakladu-365368.html>
7. https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/mediaosv_cherepovska.pdf
8. <https://medialiteracy.org.ua/formuvannya-mediatvorchosti-u-ditej-sere-dnogo-doshkilnogo-viku-shlyahom-zaluchennya-yih-do-mediadiyalnosti/>
9. https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/3_2021/part_2/37.pdf
10. <https://naurok.com.ua/formuvannya-i-rozvitok-kritichnogo-mislennya-zdobuvachiv-osviti-yak-nevid-emniy-komponent-mediagramotnosti-4>
11. <https://medialiteracy.org.ua/mediagramotnist-yak-osnovna-kompetentsiya-suchasnogo-pedagoga/>
12. <https://medialiteracy.org.ua/vykorystannya-suchasnyh-osvitnih-instrumentiv-dlya-pidvyshhennya-rivnya-tsyfrovoyi-kompetentnosti-pedagoga-nush/>

13. <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-mediagramotnist-uchitelya-yak-zaporuka-formuvannya-mediakompetentnosti-uchnya-79870.html>
14. https://aup.com.ua/uploads/Zbirnuk_Harkiv.pdf
15. <https://naurok.com.ua/man-vikoristannya-onlayn-platform-u-navchalno-vihovnomu-procesi-zakladu-osviti-135491.html>
16. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjT0ta749yJAxWvFhAIHbGRLPEQFnoECDYQAQ&url=http%3A%2F%2Fhorizons.vpi.kpi.ua%2Farticle%2Fdownload%2F169573%2F193370%2F430118&usg=AOvVaw2Z5_rub9BIIv9-4-mcQQXV&opi=89978449

